

İSLAMDA TƏRBIYƏ: İBRAHİM PEYĞƏMBƏR NÜMUNƏSİNDƏ

Gülnarə ƏSƏDULLAYEVA¹,Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun
Dinlər tarixi ixtisası üzrə magistrantı,
gulnara.asadullayeva@gmail.com

Xülasə. Məqalədə Qurani-Kərim prizmasından, həmçinin Məhəmməd peyğəmbər və İbrahim peyğəmbərin həyatından gətirilən nümunələr əsasında tərbiyənin ailə dəyərlərinin qorunub saxlanılmasındakı əhəmiyyətindən söz açılıb, ictimai və fərdi xeyirləri qeyd edilib. İslam dini Allaha itaətdən sonra ata-anaya yaxşı davranmağı əmr edir. Bunun bariz nümunəsini İbrahim peyğəmbərin (ə) valideynlə övlad arasında olan münasibətlərində görürük. Həmçinin İbrahim peyğəmbərin Allah tərəfindən övladı ilə sınağa çəkilməsi də bəşəriyyət üçün nümunədir.

Məqalədə, eyni zamanda “həniflik”, “tərbiyə”, “əxlaq” sözlərinin etimoloji və lüğəvi mənalarına da açıqlama verilib.

AÇAR SÖZLƏR: İbrahim, peyğəmbər, qurban, hənif, İslam, tərbiyə, ailə, hüquq.

Гюльнара Асадуллаева

ВОСПИТАНИЕ В ИСЛАМЕ: НА ПРИМЕРЕ ПРОРОКА
ИБРАГИМА

Резюме. В статье говорится о значении образования в сохранении семейных ценностей с точки зрения Священного Корана, а также на примерах из жизни Пророка Мухаммада и Пророка Ибрагима, упоминаются его социальные и индивидуальные преимущества. Ислам предписывает хорошо относиться к родителям после повиновения Богу. Яркий пример этого мы видим в отношениях между родителями и детьми Пророка Ибрагима (мир ему и благословение Аллаха). Также примером для человечества является испытание пророка Ибрагима с его сыном.

В данной статье также разъясняются этимологическое и лексическое значения слов «ханиф» (единое божество), «воспитание», «нравственность».

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Ибрагим, пророк, жертвоприношение, ханиф, Ислам, воспитание, семья, закон.

¹ <https://orcid.org/0000-0002-6002-6814>

Gulnara Asadullayeva

ISLAMIC UPBRINGING: ON THE EXAMPLE OF THE PROPHET IBRAHIM

Summary. *The article talks about the importance of education in preserving family values from the point of view of the Holy Koran, as well as citing examples from the lives of Prophet Muhammad and Prophet Ibrahim, and mentions its social and individual advantages. Islam commands to behave well with parents after obeying God. We see a vivid example of this in the relationship between the parents and children of Prophet Ibrahim ((peace and blessings of Allah be upon him). God's trial of the prophet Abraham with his son is also an example for humanity.*

In this article, the etymological and lexical meanings of the words «hanif», «upbringing», «morality» are also explained.

KEYWORDS: *Ibrahim, Prophet, sacrifice, hanif (one God), Islam, nurture, family, law.*

Giriş

Hər bir dinin özünəməxsus meyarları, etalon və nümunələri vardır. Müsəlmanlar üçün bu meyar Qurani-Kərimdə, peyğəmbərlərin, Əhli-Beytin həyatında tərənnüm olunub. Biz də bu məqalədə bəşəriyyətə sonuncu din olaraq göndərilən İslam dinində tərbiyə, həmçinin İbrahim peyğəmbər nümunəsində valideyn-övlad münasibətləri barədə danışacağıq.

Bu gün insanın öz simasına qayıtmasına, həqiqi dinin buyurduğu kimi yaşamasına böyük ehtiyac vardır. Görəsən həqiqi müsəlman necə olmalıdır? Qurani-Kərim nurunda simamız necə işıqlanır və bu aynada insan özünə baxdıqda kimi görür?

Bu sualların cavabını Qurani-Kərimə və peyğəmbərlərin həyatına baxdıqda tapa bilərik. Məsələn, Qurani-Kərimin “Ali-İmran” surəsinin 67-68-ci ayələrində buyurulur: “İbrahim nə yəhudi, nə də xaçpərəst idi. O ancaq hənif (batıldən haqqa tapınan, haqqa yönəlmiş olan) müsəlman (Allaha təslim olan) idi və (Allaha) şərik qoşanlardan deyildi. Şübhəsiz ki, insanların İbrahimə ən yaxın olanı onun ardınca gedənlər, bu Peyğəmbər (Mühəmməd) və ona iman gətirənlərdir. Allah möminlərin dostudur!” [1].

Həmçinin Qurani-Kərimin “Əhzab” surəsinin 21-ci ayəsində Mühəmməd peyğəmbər haqqında “Həqiqətən, Peyğəmbər Allaha, qiyamət gününə ümid bəsləyənlər və Allahu çox zikr edənlər üçün gözəl örnəkdir” [1] buyurulmuş və İslam peyğəmbərinin nümunəvi şəxsiyyəti müsəlmanlara təqdim olunmuşdur.

İslam dininə görə, insanın əxlaqi davranışları yalnız dünya həyatının deyil, axirətinin də təyinedici ünsürüdür. Bununla bağlı İmam Zeyn əl-Abidin (ə) buyurur: “Allah-Təalanın sənin üzərində olan ən böyük haqqı Ona bəndəçilik etmək və heç bir şeyi Ona orta qoşmamaqdır. Bunu ixlasla (tam səmimiyyətlə) həyata keçirsən, Allah-Təala da sənin dünya və axirət işlərini öz yoluna qoyar” [2].

Tərbiyə cəmiyyətdə birgə yaşayış üçün əlverişli mühitin bərqərar olmasında, sabitliyin qorunmasında,

zərərli vərdişlərin islahında, insanların bir-birinə etimadının artmasında vacib amil olmaqla yanaşı, həm də insanın şəxsiyyətinin inkişafına, onun müasir mədəni dünyagörüşünün formalaşmasına yönəlmış məqsədyönlü peşəkar fəaliyyətdir. Tərbiyə təlim-tədris müəssisələrində xüsusi təlim almış mütəxəssislər tərəfindən şəxsiyyətin formalaşması məqsədilə hazırlanmış, bütöv, şüurlu təşkil edilmiş prosesdir [2, s.27].

Tərbiyə həmçinin gözəl əxlaqdır, ümumi inkişafa sistematik təsir və təlim nəticəsində insanın biliyə, mədəni vərdişlərə yiyələnməsidir. Təhsil verməklə, hər hansı adət, ədəb və davranış qaydaları aşılamaqla yetişdirib böyütmədir [3, s.318].

Tərbiyənin özünəməxsus xüsusiyyətləri vardır. Bu xüsusiyyətləri pedaqoji elmlər doktoru, professor Rüşad Hüseynzadə “Pedaqogika” dərslərində elmi şəkildə qeyd etmişdir. Sosial və ictimai mühit, ailə, kütləvi informasiya vasitələri insan tərbiyəsinə təsir etdiyi üçün tərbiyə çoxamillli prosesdir, həmçinin tərbiyə insanın bütün ömrü boyu davam edir, bu işdə şəxsiyyətin keyfiyyətləri ayrı-ayrı deyil, kompleks şəkildə formalaşdırılmalıdır, tərbiyə işində əhəmiyyətsiz məsələ yoxdur, xüsusilə uşaqların tərbiyəsində kiçik hesab etdiklərimizin belə, böyük əhəmiyyəti vardır. Önəmli məsələlərdən biri də insanın hər zaman özünü tərbiyə və özünütəkmilləşdirmə ilə məşğul olmasıdır [4].

Cəmiyyətin inkişafı ailədə övlada verilən tərbiyədən asılıdır. Valideyn-övlad münasibətlərində uşaqların tərbiyəsinə olduqca önəmlidir, çünki sağlam cəmiyyətin təməlinə düzgün tərbiyə olunmuş övladlar dayanır.

İslamda tərbiyə məsələsi sadəcə uşağa gözəl əxlaq və faydalı biliklər verməyi nəzərdə tutmur. Tərbiyə məsələsi daha geniş anlamda başa düşülərək insanın yaşadığı cəmiyyətin inkişafına öz töhfələrini verməsi, xalqın adət-ənənələrini, dilini, dinini qoruması, ona hörmət etməsi, cəmiyyətin iqtisadiyyatını, mədəniyyətini daim yüksəltməyə çalışmasıdır.

İslam dinində uşağın tərbiyəvi inkişafı iki dövrə - tadbiri və tətbiqi dövrlərə ayrılır. Tadbiri dövr uşağın ana bətni dövrünü əhatə edir. Bu dövrdə uşaq ona olan münasibəti hiss edir, hətta uşağın zəkası ananın zəka geni vasitəsilə uşağa köçürülür. Tətbiqi dövr isə doğuşdan öləncə qədər olan dövrdür. Bu, ciddi təlim-tərbiyə dövrüdür. Doğuşdan sonrakı mərhələni beş əsas dövrə - uşaqlıq, yeniyetməlik, cavanlıq, yetkinlik və qocalıq dövrlərinə bölmək olar. Hər dövrün tərbiyəsi haqqında İslam dinində dəyərli fikirlər, hökmlər mövcuddur. “Beşikdən qəbir evinə qədər öyrənin” hədisi bunun ən qısa ifadəsidir [5].

Valideyn-övlad münasibətlərinə aid örnəkləri İbrahim peyğəmbərin nümunəsində də görə bilərik. Qurani-Kərimin “Məryəm” surəsinin 42-ci ayəsində buyrulur: **“O, bir zaman atasına belə demişdi: “Atacan! Nə üçün eşitməyən, görməyən və sənə heç bir fayda və zərər verə bilməyən bütlərə ibadət edirsən?” [1].**

Burada İbrahim peyğəmbərin nümunəsində bir övladın iman gətirməyən atasına göstərdiyi şəfqət və mərhəmətin şahidi oluruq. O, iman etməyən atasını haqqa dəvət etmək üçün gözəl bir metoddan yararlanmışdır. Əvvəlcə atasının diqqətini bütlərə ibadət etməkdən yayındıracaq şeylərə yönəlmiş, atasına kor-koranə təqlidi buraxıb təfəkkürə meyil etməsini söyləmiş və şeytana itaət etməyin əqlən doğru olmadığını bildirmişdir.

Ata və oğul arasındakı dialoqda İbrahim peyğəmbərin üslubu diqqət çəkir. Qurani-Kərimin “Məryəm” surəsinin 43-45-ci ayələrində bu üslubun nümunələrini görə bilərik. Burada İbrahim

peyğəmbər atasına qarşı iltifat, nəzakət və gözəl əxlaq sərgiləyir. **“Atacan! Həqiqətən, sənə gəlməyən bir elm (peyğəmbərlik) mənə gəlmişdir (sənə müyəssər olmayan bir şey mənə müyəssər olmuşdur). Ardınca gəl ki, səni (Allahın buyurduğu) doğru bir yola çıxardım! Atacan! Şeytana ibadət etmə, həqiqətən, Şeytan Rəhmana (Allaha) çox asi olmuşdur! Atacan! Qorxuram ki, (tövbə etməsən) Rəhmandan sənə bir əzab toxunsun və beləcə (Cəhənnəmdə) Şeytana yoldaş olasan!”** [1].

Görünür ki, bu cür davranışla İbrahim peyğəmbər atasının haqqını ödəmək niyyətindədir, çünki Qurani-Kərimdə Allah-Təala “ata-ana ilə yaxşı davranmağı” buyurmuşdur.

Müqəddəs Kitabımızda danışılan qissələrə əsasən, İbrahim peyğəmbərin atasına qarşı şəfqətli davranışı ilə yanaşı, onun övlad ilə imtahan edilməsi və öz övladını fəda etməsində göstərdiyi yüksək əxlaqi və tərbiyəvi nümunənin də şahidi oluruq. Belə ki, “Saffat” surəsinin 102-ci ayəsində buyurulur: **“O, yüyürüb qaçmaq (atasına kömək edə bilmək) çağına (on üç yaşına) çatdıqda (İbrahim) dedi: “Oğlum! Yuxuda gördüm ki, səni qurban kəsirəm. Bax gör (bu barədə) nə fikirləşirsən!” O dedi: “Atacan! Sənə nə əmr olunursa, onu da et. İnşallah, mənim səbir edənlərdən olduğumu görəcəksən!”** [1]. İsmayılın çətin vəziyyətdə belə “atacan” xitabını işlətməsi onun öz atasına qarşı hörmət və ehtiramının göstəricisidir.

Oğlunu qurban etmə hadisəsi Qurani-Kərimdə İbrahim peyğəmbər üçün imtahan olaraq qeyd edilir, bunun qarşılığında o, Allah tərəfindən mükafatlandırılaraq qurbanlıq üçün oğlunun əvəzinə bir qoç göndərilir. Bu hadisə Qurani-Kərimdə belə təsvir olunur: **“Biz ona belə xitab etdik: “Ya İbrahim! Artıq sən rəyanın düzgünlüyünü (Allah tərəfindən olduğunu) təsdiq etdin!” (Sənə yuxuda nə əmr olunmuşdusa, onu yerinə yetirdin. Allah sənə lütf edərək oğlunun yerinə bir qoç kəsməyi buyurur). Biz yaxşı iş görənləri belə mükafatlandırırıq. Şübhəsiz ki, bu, açıq-aydın bir imtahan idi. Biz ona böyük bir qurbanlıq (Habilin qurbanlıq qoçunu) əvəz verdik”** [1, “Saffat”, 104-107].

Müzakirələrə səbəb olan məsələlərdən biri İbrahim peyğəmbərin hansı oğlunu - misirli cariyə Həcərdən olan oğlu İsmayılı, yoxsa həyat yoldaşı Saradan olan İshaqı qurban etməsidir. Qurani-Kərimdə İsmayılın adı açıq şəkildə qeyd edilməsə də, İslam mənbələrində qurban kəsiləcək övladın İsmayıl olduğu göstərilir. Yəhudiliyə görə isə, qurban kəsiləcək övlad İshaq idi. Lakin Kitabı-Müqəddəsdən gətirilən nümunələrdən görünür ki, həmin dövrdə ilk övladın qurban edilməsi əmr olunurdu. İsmayıl da ilk övlad olduğuna görə əminliklə deyə bilərik ki, Allah İbrahimi İsmayılı qurban kəsməsi ilə imtahan etmişdir. Kitabı-Müqəddəsin “Yaradılış” kitabında ilk övladın İsmayıl olduğu bildirilir: **“Həcər İbrama bir oğul doğdu və İbram Həcərdən olan oğlunun adını İsmail qoydu. Həcər ona İsmaili doğanda İbramın səksən altı yaşı var idi** [6, “Yaradılış”, XVI, 15-16].

Kitabı-Müqəddəsin “Çıxış” kitabında isə qeyd olunur ki, bütün ilk doğulanlar Tanrı üçün qurban olunmalıdır. Bu, bütün canlılara - həm insanlara, həm də heyvanlara şamil edilir: **“Rəbb Musaya dedi: İsrail övladları arasında hər bətdən ilk doğulan bütün oğlanları və bütün heyvanların balalarını Mənim üçün təqdis et; onlar Mənimdir”** [6, “Çıxış”, XIII, 1-2].

“Öz məhsulunu və şirə təqdimlərini Mənə gətirməyini gecikdirmə. İlk oğullarını Mənə həsr et. Mal-qaranın və qoyun-keçinin ilk balaları ilə də belə et...” [6, “Çıxış”, XXII, 29-30].

Həmçinin “Saylar” kitabında da ilk oğlan övladının qurban edilməsi haqqında məlumat verilir: **“Çünki bütün ilk oğlanlar Mənimdir. Misir torpağında bütün ilk doğulanları məhv etdiyim gün**

İsraildə istər insan, istərsə heyvan – erkək olan bütün ilk doğulanları Özüm üçün ayırdım. Onlar Mənim olacaq. Rəbb Mənəm” [6, “Saylar”, III, 13].

Bundan əlavə, Zəburda da “Yezekei peyğəmbərin kitabı”nda qurban ayini haqqındakı məlumat diqqət çəkən məsələlərdən biridir: **“İmkan verdim ki, hər ilk doğulan övladı oddan keçirərək qurban etdikləri hədiyyələrlə özlərini murdarlasınlar. Bunu etdim ki, onları dəhşətə salım, qoy bilsinlər ki, Rəbb Mənəm**” [6, “Yezekei”, XX, 26].

Elə bir səmavi din nümayəndəsi yoxdur ki, İbrahim peyğəmbərin fəzilətini qəbul etməsin. Ondan nəsihət istəyənlərə bunları söylədiyi qeyd olunur: “İnsanların dünya işləri ilə məşğul olduqlarını gördüyünüz zaman, siz də qəlbini bəzəməklə məşğul olun. Onlar bağ-bağça və sarayların abadlığı ilə məşğul olsalar, siz də qəbirlərin abadlığı ilə məşğul olun. İnsanlar bir-birlərinin ayıbları ilə məşğul olsalar, siz də öz ayıblarınızla məşğul olun” [7, s.287].

İbrahim peyğəmbər insanları düzgün yola dəvət etməklə Allahın hüzurunda bu həyatda yaşadıklarının hesabını verəcəyini xatırladır. Bu səbəbdən insanlar boş əməllərə, şərəf və ləyaqətini kiçildəcək davranışlara yol verməməlidir.

İmam Sadiqdən nəql olunan “Rəvzətul-Kəfənin” hədisində qeyd olunur: “İbrahim bütləri sındırandan sonra Nəmrud onu əli-qolu bağlı halda atəşə atdırır və gözləyir ki, atəş sönsün. Atəş söndəndən sonra onun sağ-salamat quyuda oturduğunu görənlər bunu Nəmruda xəbər verirlər. Nəmrud İbrahimin mal-dövlətini aldıqdan sonra onun sürgün olunmasına hökm verir. İbrahim onlara “əgər mənim mal-dövlətimi alırsınızsa, gərək sizin vilayətdə yaşadığım ömrümü mənə geri qaytarasınız” deyir. Bu problemi həll etmək üçün hakimə müraciət edirlər. Hakim İbrahimin mal-dövlətinin onlara, onların isə İbrahimin burada yaşadığı ömrünü ona qaytarılması barədə hökm çıxarır. Bu məsələ Nəmruda çatdırılır və o, göstəriş verir ki, İbrahim var-dövlətini də götürüb onların ölkəsindən çıxıb getsin. İbrahim ona iman gətirmiş Lutu və zövcəsi Saranı da götürüb Şama gedir. Sara naməhrəmlərin gözündən uzaq olsun deyə bir sandıq düzəldib onu orada yerləşdirir. Beləliklə, Nəmrudun ölkəsindən çıxıb qibtilərin padşahlarından olan Ərarə adlı padşahın hökmranlıq etdiyi ölkəyə gəlirlər”.

Bəlkə də, burada İbrahim peyğəmbərin məqsədi insan ömrünün geri qayıda bilməyəcəyi ilə bağlı bütperəst cəmiyyətə ibrət dərsi vermək olub. Tək olan Allahdan başqa heç kimin bunu bacara bilməyəcəyinə işarə edib. Bu hadisə həmçinin ailə və qadının dəyərini nümayiş etdirən əxlaq dərsi kimi də qəbul edilə bilər.

“Nisa” surəsinin 125-ci ayəsində İbrahim peyğəmbərin yaxşı əxlaq nümunəsi və Allah tərəfindən Özünün dostluğuna layiq olduğu bildirilir: **“Yaxşı əməl sahibi olan özünü Allaha təslim edən, İbrahimin hənif millətinə (dininə) tabe olan şəxsdən din etibarilə daha gözəl kim ola bilər? Həqiqətən, Allah İbrahimi (Özünə) dost tutmuşdur!”** [1].

Ayədə keçən “hənif” sözünün mənası “batıldən haqqa meyl edən, Allahın birliyini tanıyan” deməkdir.

“Hənifiyyətun” isə “həniflik, həqiqi təkallahlılıq, İslam” mənalarında işlənir [8, s.236].

Tərbiyə sözünün etimologiyasına gəlinə, ərəb dilində “rabbun” kökündən əmələ gəlmişdir [8, s.344].

“Rabə” artmaq, çoxalmaq, “rabbə” böyütmək, ərsəyə çatdırmaq, “rabb” tərbiyə etmək, doğru yol

göstərmək, islah etmək kimi tərcümə olunur. Qurani-Kərimdə ən çox xatırlanan “Rəbb” sözü Allahın 99 adından biri olub, “tərbiyə edən”, “nəmət verən”, “insanları mənəvi yüksəlişə aparan” deməkdir. Eyni kökdən olan “mürəbbi” sözü isə “tərbiyəçi” mənasını verir [4, s.12].

Ərəb dilindəki “vələd” və onun cəmi “övlad” uşaq, övlad mənalarında Qurani-Kərimdə ümumilikdə 62 dəfə qeyd olunub. Qurani-Kərimə nəzər saldıqda valideynin gözündə övladın hansı dəyərə malik olduğunu anlayırıq.

Allah-Təala “Kəhf” surəsinin 46-cı ayəsində övladın mövqeyini açıqlayarkən onları “dünya həyatının bəzəyi” olaraq təqdim edir: **“(Bəzi adamların fəxr etdiyi) mal-dövlət, oğul-uşaq (oğullar) bu dünyanın bər-bəzəyidir. Əbədi qalan yaxşı əməllər isə Rəbbinin yanında həm savab, həm də (Allahın mərhəmətinə) ümid etibarilə daha xeyirlidir!”** [1].

Tərbiyə anlayışı ədəb, əxlaq, mənəviyyat sözləri ilə yaxın mənalarda işlənir. Belə ki, “Ədəb” sözü ərəb dilində “nəzakətli, tərbiyəli, ədəbli olmaq” mənalarını verən “ədəbə” kökündən əmələ gəlmişdir [4, s.12; 8, s.10-11].

“Əxlaq” sözü isə ərəb dilində səciyyə, xarakter mənasında işlənən “xaləqa” sözünün cəmi olub, insanın təbiətində olan xasiyyətlərin, davranışların, xarakterik xüsusiyyətlərin, etik normaların səciyyəsidir. Əxlaq şəxsin öz davranışlarında rəhbər tutduğu prinsiplər, norma və qaydalardır ki, onun sayəsində digər insanlara, ailəsinə, kollektivə, millətə, vətənə, bütövlükdə cəmiyyətə olan münasibətidir [4, s.13].

Pedaqoji elmlər doktoru, professor Rüfət Hüseynzadə “Pedaqogika” dərslində təhsili təlim və tərbiyə prosesində meydana gələn nəticə kimi dəyərləndirir. Təhsilin proses, nəticə həm də dəyər olduğunu qeyd edir. Pedaqogika elminin başlıca anlayışlarından olan “təhsil” sözünün ərəb dilində “hasil”, “məhsul” mənalarını verən “h-s-l” kökündən əmələ gəldiyini və nəticə, yekun mənasında olduğunu yazır [4, s.13].

Nəticə

Mənəviyyatın və əxlaqın tərbiyə edilməsi dinimizdə nəzərdə tutulan tərbiyənin əsas qayəsidir. İnsan haqlarının tanınmadığı bir dövrdə nazil olmuş Qurani-Kərim insana layiq olduğu dəyəri qazandırmışdır. Qurani-Kərimin valideyn-övlad münasibətlərinə baxış bucağı diqqət çəkir. İbrahim peyğəmbər bu baxımdan bizim üçün bir nümunədir.

Ailədə bir-birinə olan qarşılıqlı öhdəlik və vəzifələr Qurani-Kərimdə üzərində ısrarla dayanılan məsələlərdəndir. Buna misal olaraq, ata-ananın övladlarına qarşı bir sıra vəzifələrini sadalaya bilərik: övladını sağlam böyütmək, onun bədən və ruh sağlamlığını qorumaq, övladına gözəl ad qoymaq, haram çörək yedirtməmək, oxutmaq, onu peşə, sənət sahibi etmək, dini öyrətmək, övladlar arasında fərq qoymamaq, ehtiram göstərmək, evlilik yaşına çatdığı zaman evləndirmək. Hər bir valideyn buna görə Allah qarşısında məsuliyyət daşdığı üçün bu haqları layiqincə yerinə yetirməlidir.

İstər oğlan, istərsə qız övladı Allahın insana bir lütfüdür. Tarixə diqqət yetirdikdə görürük ki, ərəblərin hər hansı bir qəbiləyə basqın etməsi və ya basqına məruz qalması həyatlarının ayrılmaz bir parçasına çevrilmişdir. İqtisadi cəhətdən güclü, say baxımdan isə çoxluq təşkil etməsi qəbilənin varlığının davam etdirilməsi üçün əsas amillərdən idi. Cahiliyyə zamanında qız övladı maddi baxımdan yük, sosial

baxımdan isə utanc qaynağı sayılırdı. Çünki basqınlar zamanı əsir düşən qadınlarla pis rəftar edilirdi. Bu səbəbdən oğlan uşaqlarına rəğbət artmış, qızlar isə diri-diri basdırılmışdır.

İnsan hüquqlarının təmin olunmasında İslamın məqsədi insanın dəyərini yüksək tutmaqdır. Ədalət İslamın mühüm prinsiplərindən biridir. Dinimiz qadına ədalətli azadlıq bəxş etməklə onun hüquqlarını, ləyaqətini, qadınlıq xüsusiyyətini qorumuşdur. Qadına kişilərin “tən yarısı”, nəsillərin yaradıcısı, cəmiyyətin ikinci yarısı kimi dəyər vermişdir. Diqqət etdikdə görürük ki, İslam dini qadınla kişiə bərabərlik yox, ədalət prinsipi əsasında yanaşır.

ƏDƏBİYYAT

1. Qurani-Kərim (ərəb dilindən tərcümə: Ziya Bünyadov, Vasim Məmmədəliyev). Bakı: “Çıraq”, 2005, 633 s.
2. Dr. İlqar İsmayılzadə. Hüquq Risaləsi (İmam Zeynəl-abidindən (ə) nəql olunmuş “Hüquq risaləsi”nin Azərbaycan dilində tərcüməsi və qısa şərh). Bakı: “Tuna”, 2020, 193 s.
3. Qısa izahlı pedaqoji terminlər lüğəti. Bakı: “Elm və təhsil”, 2019, 32 s.
4. Hüseyinzadə Rüfət. Pedaqogika (Dərslük). Bakı: “Mütərcim”, 2021, 488 s.
5. Hüseyinzadə Rüfət. Azərbaycan məktəb və pedaqoji fikir tarixi (Dərs vəsaiti). Bakı: ADPU, 2020, 538 s.
6. Azərbaycan dilində Müqəddəs Kitab (tərcümə: Institute for Bible Translation). Müqəddəs Kitab şirkəti, 2008, 1458 s.
7. Elşən Rzayev, Nurlan Məmmədzadə, Eldəniz Salmanov. Qurani-Kərim və hədislərə görə peyğəmbərlər tarixi. Bakı: “İpək yolu”, 2012, 895 s.
8. Rafiq Əliyev. Ərəbcə-Azərbaycanca lüğət. İki cild. I cild. Bakı: “Şərq-Qərb”, 2007, 440 s.
9. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. Dörd cild. IV Cild. Bakı: “Şərq-Qərb”, 2006, 712 s.